

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Informativna naznaka o sudskoj praksi Suda broj 122

August-septembar 2009. godine

Varnava i ostali protiv Turske - 16064/90

Presuda od 18.9.2009 [VV]

Član 2.

Pozitivne obaveze

Član 2-1

Djelotvorna istraga

Propust da se provede djelotvorna istrage o sudbini kiparskih Grka koji su nestali za vrijeme turskih vojnih operacija u sjevernom dijelu Kipra 1974. godine:
povreda

Član 3.

Neljudski postupak

Ćutanje vlasti u pogledu stvarne zabrinutosti zbog sudbine kiparskih Grka koji su nestali za vrijeme turskih vojnih operacija u sjevernom dijelu Kipra 1974. godine:
povreda

Član 5.

Član 5-1

Sloboda ličnosti

Propust da se provede djelotvorna istraga o osnovanoj tvrdnji, prema kojoj su nestali kiparski Grci mogli biti pritvoreni za vrijeme turskih vojnih operacija u sjevernom dijelu Kipra 1974. godine: *povreda*

Član 35.

Član 35-1

Šestomjesečni rok

Predstavka, koja se odnosi na slučajeve nestanka osoba, podnesena više od šest mjeseci nakon što je tužena država ratificirala pravo na pojedinačnu predstavku: *prethodni prigovor odbijen*

Član 35-2

Pitanje koje je Sud već razmatrao

Nadležnost Suda u slučaju da je Sud već razmatrao predmet koji se u suštini odnosi na iste činjenice kao što su one u jednom međudržavnom predmetu: *prethodni prigovor odbijen*

Član 35-3

Ratione temporis

Nadležnost *ratione temporis* u pogledu slučajeva nestanaka koji su se desili otprilike trinaest godina prije nego što je tužena država priznala pravo na individualnu predstavku: *prethodni prigovor odbijen*

Činjenice – Podnosioci predstavke su srodnici devetorice kiparskih državljana koji su nestali za vrijeme turskih vojnih operacija u sjevernom dijelu Kipra u julu 1974. godine. Činjenice su sporne među strankama. Osmorica od ukupnog broja nestalih muškaraca su bili pripadnici snaga kiparskih Grka te su nestali, prema podnosiocima predstavki, nakon što su ih turske vojne snage zarobile i pritvorile. Svjedoci su izjavili da su ih vidjeli u turskim zatvorima 1974. godine, a neki od njih su identificirale njihove porodice na fotografijama ratnih zarobljenika kiparskih Grka koje su objavljene u grčkoj štampi. Vlada Turske je osporila da su muškarce zarobile turske snage, te tvrdi da su oni poginuli u akciji za vrijeme sukoba. Deveti nestali muškarac, gosp. Hadjipanteli, je bio bankarski službenik. Podnosioci predstavke su istakli da su njega zarobile turske snage, zajedno sa jednom grupom ljudi, radi ispitivanja u augustu 1974. godine i da je tada nestao. Njegovo tijelo je pronađeno 2007. godine u okviru aktivnosti Komiteta za nestale osobe Ujedinjenih nacija na Kipru (u daljem tekstu: Komitet). Komitet je osnovan 1981. godine sa zadatkom da sastavi spisak nestalih osoba na obje strane i da precizira da li su one žive ili mrtve. On nije imao ovlast da odredi odgovornost za smrtne slučajeve nestalih osoba, ni da donosi zaključke o uzrocima smrti. Ostaci gosp. Hadjipantelija su ekshumirani iz masovne grobnice blizu jednog sela kiparskih Turaka. U medicinskom nalazu je naznačeno da je on zadobio rane od metaka u glavu, desnu ruku i desnu butinu. Turska Vlada je osporila da je on bio zatvoren, ističući da njegovo ime nije bilo na spisku kiparskih Grka koji su držani na navedenom pritvorskom mjestu koje je posjetio Međunarodni crvni krst.

Presudom od 10. januara 2008. godine (vidi, Informativna naznaka broj 104), Vijeće Suda je presudilo da je počinjeno kontinuirano proceduralno kršenje članova 2. i 5, te kršenje člana 3. Vijeće nije ustanovilo kršenje materijalnog aspekta člana 5.

Pravo

(a) *Prethodni prigovori* – Tužena Vlada je osporila nadležnost Suda da razmatra više aspekata predstavke. Prvo, Vlada je istakla da nije postojao pravni interes da se odlučuje o predstavkama budući da je Sud već odlučio o pitanju nestanka svih nestalih kiparskih Grka u Četvrtom međudržavnom predmetu (*Kipar protiv Grčke* [VV], broj 25781/94, od 10. maja 2001, Informativna naznaka broj 30). Drugo, predstavke ne potpadaju pod opseg vremenske nadležnosti Suda jer se pretpostavlja da su nestali muškarci umrli mnogo prije 28. januara 1987. godine, kada je Turska priznala pravo na pojedinačnu predstavku, te nema samostalne proceduralne obaveze koja je odvojena od činjeničnog izvora žalbenih navoda. Tužena Vlada je istakla da proceduralna obaveza iz članova 2. i 3. predstavlja svakom slučaju nedavnu činjenicu u vezi sa jurisprudencijom te ne može biti obavezujuća za države retroaktivno. Konačno, predstavke su podnesene 25. januara 1990. godine, tj. više od šest mjeseci nakon što je Turska prihvatila pravo na pojedinačnu predstavku, te su one zakašnjele.

(i) *Pravni interes*: Da bi predstavka bila "u suštini istovjetna" nekoj drugoj koju je Sud već razmatrao u smislu člana 35. stav 2. tačka (b), ona se mora odnositi ne samo na suštinski iste činjenice nego i žalbene navode moraju podnijeti iste osobe. Prema tome, ne može se reći da međudržavna predstavka lišava pojedinačne podnosiocima predstavke mogućnosti da predoče žalbene navode ili da ustrajavaju u žalbenim navodima. U vezi sa pitanjem da li bi predstavke trebale biti skinute sa liste predmeta Suda na osnovu člana 37. stav 1. tačka (c), Sud ističe da u zaključcima, koji su formulirani u Četvrtom međudržavnom predmetu, nije precizirano u pogledu kojih nestalih osoba se one odnose. Osim toga, Sud, u pojedinačnim predstavkama, ima nadležnost da dodijeli pravično zadovoljenje pojedinačnim podnosiocima predstavke i da naznači mjere na osnovu člana 46. Prema tome, pravni interes da se razmotre predstavke i dalje postoji.

Zaključak: prethodni prigovor odbijen (šesnaest glasova naspram jednog glasa).

(ii) *Vremenska nadležnost*: Proceduralna obaveza da se istraži smrt na osnovu člana 2. je postala odvojena i samostalna obaveza, te se može smatrati "odvojenom obavezom" koja može obavezati državu čak i kada se smrt desila prije stupanja na snagu Konvencije (vidi, *Šilih protiv Slovenije* [VV], broj 71463/01, od 9. aprila 2009, Informativna naznaka broj 118). Nije od važnosti to što se proceduralna obaveza razvila tek sudskom praksom nakon što je Turska prihvatila pravo na pojedinačnu predstavku budući da je sudska praksa sredstvo razjašnjavanja postojećih tekstova na koje se princip neretroaktivnosti ne primjenjuje na isti način kao u zakonodavnoj materiji.

U vezi sa argumentom da postoji osnov da se pretpostavlja da su nestali muškarci preminuli dosta vremena prije početka vremenske nadležnosti Suda, tj. 1987. godine, Sud je napravio razliku između formuliranja činjenične pretpostavke i pravnih posljedica koje iz nje proizilaze. Teško da se proceduralna obaveza, da se istraže slučajevi nestanka u okolnostima opasnim po život, može okončati otkrivanjem tijela i pretpostavkom smrti jer generalno ostaje obaveza da se objasni nestanak i smrt, te da se identifikira i krivično goni bilo koji počinitelj nezakonitog djela. Prema tome, čak i ako protek vremena od trideset četiri godine bez vijesti o nestalim osobama može pružiti snažne dokaze da su

predmetne osobe preminule u međuvremenu, to ne znači da ne postoji proceduralna obaveza da se provede istraga.

Osim toga, potrebno je razlikovati obavezu da se istraži sumnjiva smrt i obavezu da se istraži sumnjiv nestanak. Nestanak je zaseban fenomen kojeg karakterizira situacija u kojoj se bližnji suočavaju, na kontinuiran način, sa neizvjesnošću i nedostatkom informacija ili čak namjernim prikrivanjem i nejasnoćama o onome šta se desilo. Nestanak nije "trenutačno" djelo ili događaj; dodatni specifični element, kojeg čini naknadni izostanak objašnjenja o sudbini i mjestu nestale osobe, prouzrokuje kontinuiranu situaciju. Prema tome, proceduralna obaveza i dalje potencijalno postoji sve dok se ne razjasni sudbina žrtve, čak i kada se može pretpostaviti da je ona preminula. U vezi s tim, zahtjev za uspostavljanjem veze između smrti i istražnih mjera, s jedne strane, i datuma stupanja na snagu Konvencije (vidi, presuda *Šilih*), s druge strane, se primjenjuje samo u slučaju ubistva ili sumnjive smrti.

Zaključak: prethodni prigovor odbijen (šesnaest glasova naspram jednog glasa).

(iii) *Šestomjesečni rok:* Podnosioci predstavki u predmetima koji se odnose na nestanak moraju dokazati revnost i inicijativu, te predložiti svoje žalbene navode bez prekomjernog odlaganja. Dok standard očekivane brzine srodnika ne treba biti rigorozan u smislu dokazivanja ozbiljne prirode djela u vezi sa nestankom, predstavke mogu biti odbačene ako su podnosioci predstavke dugo čekali ili su čekali bez opravdanog razloga da bi se obratili Sudu nakon što su saznali, ili nakon što su mogli saznati, da nije pokrenuta nikakva istraga ili da se odugovlači, ili da je postala nedjelotvorna, te da nema neposredne, stvarne mogućnosti da se provede djelotvorna istraga u budućnosti. Momenat saznanja da se došlo do te faze ovisi o okolnostima svakog predmeta.

U pogledu izuzetnih okolnosti ovog predmeta koje uključuju međunarodni sukob, a u kojem nema normalnih istražnih radnji na raspolaganju, moglo se razumno očekivati da podnosioci predstavki čekaju ishod djelovanja Vlade i Ujedinjenih nacija jer su te aktivnosti mogle rezultirati mjerama poduzetim da bi se istražila poznata mjesta masovnih grobnica i predstavljati osnov za poduzimanje daljnjih mjera. Dok je do kraja 1990. godine moralo postati očigledno da te aktivnosti ne pružaju više bilo koju stvarnu nadu u napredak, podnosioci predstaki su se obratili Sudu u januaru te godine. Prema tome, imajući u vidu posebne okolnosti predmeta, oni su djelovati sa razumnom brzinom.

Zaključak: prethodni prigovor odbijen (petnaest glasova naspram dva glasa).

(b) *Meritum*

Član 2: Sud smatra da postoje opravdani argumenti koji omogućavaju da se potvrdi da su nestale osobe bile viđene posljednji put u sektoru koji je bio pod kontrolom turskih snaga ili su turske vlasti bile nadomak preuzimanja kontrole na tim sektorom. Ostaje i dalje obaveza da se sazna da li su ti muškarci bili ubijeni u borbi ili su zarobljeni. Član 2. se mora tumačiti, u mjeri u kojoj je to moguće, u svjetlu principa međunarodnog prava, naročito pravila humanitarnog međunarodnog prava, koji imaju nezaobilaznu i univerzalno prihvaćenu ulogu u ublažavanju divljaštva i nečovječnosti oružanih sukoba. U zonama međunarodnog sukoba, države ugovornice imaju obavezu da zaštite živote onih koji nisu, ili nisu više, uključeni u sukobe. Ta obaveza se također odnosi na pružanje medicinske pomoći ranjenim i na, kada je riječ o poginulim, obavezu da njihova tijela budu propisno sahranjena i da se pruže informacije o identitetu i sudbini žrtava. Tužena Vlada nije pružila nikakve dokaze, ili ubjedljivo obrazloženje, koji bi se mogli suprostaviti tvrdnjama podnosilaca predstavki da su predmetne žrtve nestale u

području pod njenom isključivom kontrolom. Budući da su se sporni slučajevi nestanka desili u okolnostima opasnim po život, u kojima se vođene vojne operacije bile popraćene velikim brojem hapšenja i ubijanjem, član 2. nameće tuženoj Vladi kontinuiranu obavezu da traži nestale osobe i da sazna šta se sa njima desilo.

U vezi sa pitanjem poštivanja te obaveze, Sud u potpunosti priznaje značaj aktivnosti Komiteta u pogledu ekshumacije i identifikacije tijela, te odaje počast aktivnostima koje je obavio Komitet u pružanju informacija i vraćanju posmrtnih ostataka srodnicima. Međutim, Sud je istakao da koliko god da su važne te aktivnosti kao prvi korak u istražnom procesu, njima se ne iscrpljuje obaveza Vlade iz člana 2. da provede djelotvornu istragu. Iz materijala dostavljenih u pogledu jednog od nestalih osoba, gosp. Hadjipantelija, slijedi da se, nakon identificiranja tijela, postupak sastoji od izdavanja ljekarske potvrde o smrti u kojoj se ukratko naznačavaju smrtonosne povrede. Međutim, ne postoji izvještaj u kojem se analiziraju okolnosti ili datum smrti, te se nikakve istražne mjere ne poduzimaju da bi se pronašli ili ispitali svjedoci. Prema tome, čak i ako je otkriveno tijelo, ne može se reći da se rasvijetlila sudbina žrtve.

Priznajući ekstremne poteškoće u pronalaženju svjedoka i sakupljanju dokaza protiv pretpostavljenih počinitelja više godina nakon događaja, Sud podsjeća da istraga, da bi bila djelotvorna, mora omogućiti da se ustanovi da li je smrt bila uzrokovana na nezakonit način ili nije i, ako jeste, da se identificiraju odgovorni i da se oni kazne. Ne postoje naznake da je Komitet prekoračio granice svojih ovlaštenja, te nijedno drugo tijelo ili vlast nije prihvatilo zadatak da ustanovi činjenice i prikupi i ocijeni dokaze u svrhu krivičnog gonjenja. Dok je istraga mogla ostati bez rezultata, takav ishod, međutim, nije bio neizbježan, te tužena Vlada nije mogla biti oslobođena obaveze poduzimanja neophodnih mjera. Činjenica, da su obje strane u sukobu davale prioritet "politički senzitivnom" pristupu i da je Komitet, sa svojim ograničenim ovlastima, bio jedino prihvatljivo rješenje za sve u okviru medijatorstva Ujedinjenih nacija, nema uticaja na primjenu odredbi Konvencije. Dakle, postoji kontinuirano nepovino vanje tužene Vlade obavezi da provede djelotvornu istragu o sudbini devetorice nestalih muškaraca.

Zaključak: kontinuirana proceduralna povreda (šesnaest glasova naspram jednog glasa).

Član 3: Sud ne nalazi nijedan razlog zbog kojeg bi donio zaključak koji bi se razlikovao od zaključka do kojeg je došao u Četvrtom međudržavnom predmetu, prema kojem ćutanje turskih vlasti u pogledu stvarne zabrinutosti podnosilaca predstavlja za sudbinu njihovih nestalih srodnika može biti okvalificirano kao neljudski postupak.

Zaključak: kontinuirana povreda (šesnaest glasova naspram jednog glasa).

Ačlan 5: Postoji osnovana tvrdnja da su dvojica nestalih muškaraca, čija su imena bila na spisku pritvorenih osoba Međunarodnog crvenog krsta, bili zadnji put viđeni u okolnostima koje su kontrolirale turske snage ili snage kiparskih Turaka. Međutim, turske vlasti nisu priznale njihovo pritvaranje, niti su dokumentirale ikakve dokaze koji bi predstavljali službeni trag o njihovom kretanju. Ako nije bilo dokaza da je bilo koja od nestalih osoba bila u pritvoru u periodu koji je ispitivao Sud, turska vlada je morala dokazati da je provela djelotvornu istragu o opravdanim žalbenim navodima, prema kojima su dvojica nestalih muškaraca bili uhapšeni i nakon toga više nisu viđeni. Navedeni zaključak Suda u vezi sa članom 2. ne ostavlja nikakvu sumnju da vlasti nisu provele potrebnu istragu u tom pogledu.

Zaključak: kontinuirana povreda u pogledu dvojice nestalih muškaraca (šesnaest glasova naspram jednog glasa).

Član 41: 12 000 EUR po osnovu nematerijalne štete svakom od podnosilaca predstavki, imajući u vidu ozbiljnost predmeta i decenije nesigurnosti koju su pretrpili podnosioci predstavki. Sud je objasnio da ne primjenjuje posebnu tarifu u pogledu dodjeljivanja odštete u predmetima koji se odnose na nestanke, ali se rukovodio načelom pravičnosti, koje uključuje fleksibilnost i objektivno razmatranje onoga što je ispravno, pravično i razumno u svim okolnostima.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uslovom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights
This summary by the Registry does not bind the Court.

Click here for the [Case-Law Information Notes](#)